GÜÇ VE ZAMAN

BÜYÜK STRATEJİ VE CUMHURİYET'İN İKİNCİ YÜZYILI

ALTAY CENGİZER

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1980
KÜLTÜR SERİSİ: 1074

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-426-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2023

Ahmet Altay Cengizer: Boğaziçi Üniversitesi mezunu olup, Şubat 1979 tarihinde Hariciye'ye intisap etmiştir. 1870-1914 Avrupa siyasi tarihi alanında uzmanlaşarak, LSE'den "Uluslarası Tarih" konusunda master derecesi kazanmıştır. Ayrıca, Columbia Üniversitesi'den Kriz İdaresi ve Uyuşmazlıkların Çözümü konusunda diploma almıştır. Diplomasi dahil çeşitli branşlara mensup üyelerden müteşekkil on kişilik promosyona seçilmek suretiyle, 2007-2009 döneminde Harvard Üniversitesi Weatherhead Center for International Affairs üyeliğinde bulunmuştur.

Merkez'de iki defa Siyaset Planlama Genel Müdürü ve Kültür ve Yurtdışı Tanıtım Genel Müdürü olarak görev yapmıştır. Merkezde ve dışarıda çeşitli görevlerin yanı sıra, BM New York Daimi Temsilciliği'nde ikinci elçi; Duşanbe ve Dublin'de Büyükelçi, 2016-2021 yıllarında ise UNESCO Daimi Temsilcisi olarak görev yapmıştır. İspanyol rakibine karşı seçimleri 28-26 kazanmasını müteakip 53 yıl sonra ikinci defa bir Türk vatandaşının seçildiği UNESCO Genel Konferans Başkanlığı görevini 30 Kasım 2019 tarihinden itibaren deruhte etmeye başlamış, bu meyanda çeşitli "Open-Ended" çalışma gruplarının başkanlıklarını da yerine getirmiştir. Görevini 30 Kasım 2021 tarihinde yerine seçilen Brezilya Daimi Temsilcisi'ne teslim etmesini müteakip emekliye ayrılmıştır.

Çeşitli konularda çok sayıda makalesi de bulunan Altay Cengizer, aynı zamanda *Adil Hafızanın Işığında: Osmanlı'nın Son Savaşı* başlıklı kitabın yazarıdır. Ayrıca, Şubat 2022'de *Incipient Awareness: The First World War and the End of the Ottoman Empire* başlıklı kitabı Transnational Press tarafından Londra'da yayımlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 15
I. CUMHURİYET TÜM ZAMANLARI AŞAR 27
II. OSMANLI-TÜRK REFORM HAREKETİ 43
III. GÖRÜNÜM 65
IV. BÜYÜK STRATEJİ VE REEL POLİTİK 77
V. TÜRKİYE ÜZERİNE YÜKLENEN DIŞ POLİTİKA PARADİGMASI 87
VI. AVRUPA'YLA İLİŞKİLERİN ANA MANTIK VE ÇERÇEVESİ 109
VII. OSMANLI TARİHİNİN EVRELERİ 143
VIII. 1814-1815 VİYANA KONGRESİ VE SONRASI 183
SON SÖZ 187

ÖN SÖZ

Hâlbuki en parlak kahramanlık, eğer bir kalem ona şahadet etmezse,
karanlıkta parlarken rüzgârın söndürdüğü ışıklar gibi tamamen kayboluyor.
Hiç bilinemiyor…
Hafızalara nakş ve hakk olması lâzım gelen mucizeler bile unutuluyor.
Abdülhak Şinasi Hisar

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu felsefesi; hürriyet fikrinin, bireysel özgürlüğün ve en insanî güdü olan haksızlığa uğramama ve haksızlığa boyun eğmeme şiarının yüzyıllar içindeki evrimiyle uyumludur. Hür olmak, her an savunulması gereken en büyük ve tek insanî zenginliktir. Toplumun ve bireylerin özgür olması idealinin ardında tarihin içinden akıp gelen büyük mücadeleler yatıyor. Doğu-Batı sorunsalı, hürriyet ve özgürlükleri elde etmek için verilen mücadelenin tarihiyle ilişkilendirilmedikçe gerçek manasına kavuşamaz, zira hürriyetin tanımı, özgürlüklerin neler olduğu, demokratik düzenin esasları parçalı ya da bölgelere göre yorumlanamaz. Türkiye, bu büyük mücadele geleneğinin Doğu'daki öncüsü ve temsilcisi olmuştur. İçinde kaldığımızı düşündüğümüz Doğu-Batı ayrımını kozmolojik ve kültürel bir fark zannedip de meselelerin reel politik içeriğini görememek, bugün de devam etmekte olan temel bir perspektif hatası teşkil ediyor. Cumhuriyet'in yeni yüzyılı bir okyanus gibi önümüzde açılırken, zamanın bugün için ne ifade ettiği üzerinde düşünmeliyiz. Türkiye'nin ikinci yüzyılında başarması gereken, kendi güç, potansiyel, kapasite, kültür ve hünerleri üzerinde, bunların sağladığı açılım ve dayanaklara basarak evrensel kıstaslara göre yükselmektir. Bu gaye müsait bir dış ortamı gerekli kıldığı içindir ki Türkiye kendisinin Doğu ile Batı arasında konumlandığı zannıyla hareket etmemeli; tarihin akışı önünde güçsüz, sonunda kaybedecek akımların şekillendireceği duraklama ve gerileme ortamlarından uzak durmalıdır.

I.
CUMHURİYET TÜM ZAMANLARI AŞAR

Büyük strateji, ülkenin nerede ve kimin eline doğmuş, hangi açılımlarla birlikte dünyaya gelmiş olduğunun bilincinde olmak, bulunulan yerden nereye doğru gidilebileceğini hesaplamaktır. Ülkeler de bir ada yaşamı sürdürür. Doğmak, çırılçıplak ve her şeye muhtaç hâlde bir ada sahiline vurmaktır!

Strateji güç yaratma sanatıdır. Güç sahibini avantajlı kılan çarpanları oluşturma ve elde tutma kapasitesini haiz olmak, zafiyet hâli ise bu kapasiteyi haiz olmamaktır. Cumhuriyet'e kadar ancak zafiyetlerimizin kökünde yatan nedenlerle değil semptomlarıyla uğraşılabilmişken, Cumhuriyet'le birlikte köklü sorunlara el atılmaya başlanabilmiştir. Tarihin akışında büyük ideallerin yanına nihayet çok yaklaşıldığının hissedildiği anlar olmuştur. Lakin sonra da bambaşka bir gerçekliğe teslim olunmak zorunda kalınmış, o içlerinde büyük sözler taşıyan kıymetli anlar çatı aralarından aşağı düşen kıymıklar gibi yok olup gitmiştir. Türkiye'nin başına gelmiş olan tam da budur. Cumhuriyet bir kavuşmadır! Tüm kıymetli anların içinde taşıdığı özlemlere nihayet Cumhuriyet'le kavuşulmuştur. Bu yüzdendir ki Cumhuriyet'in kuruluş felsefesi ve önüne koyduğu program, Türkiye tarihinin dinamik, doğru bağlantılarla sadece tarihin içinden gelinerek değil, tarihin içinden geçilerek okunmuş olmasına dayanır.

Hegel, bazı devlet adamlarının tarihin mukadderat anlarında kendi ilhamlarını ve vizyonlarını cesaretle ve her şeye rağmen ortaya koyabildikleri için ölümsüzlüğe hak kazanmış olduklarını söyler. Bu kalibreye sahip devlet adamları sadece buhran ve krizlere cevap geliştirmekle kalmamış, karşısındaki durumun altında yatan derin tarihsel devinimleri kavramış olarak ülkelerinin kaderlerini de ellerine almışlardır. Atatürk, bu yüksek sınıfta yerini almış olan kurtarıcı ve kurucu bir liderdir. Fakat bunu söylemekle dahi hakkı tam olarak teslim edilmiş olmaz. Gerçek bir lider, çıktığı yolun en azından bir bö-

II.
OSMANLI-TÜRK REFORM HAREKETİ

Padişah Hazretleri,
Dünyadan ayrılmak üzere olduğumuz şu sırada, hayatlarının büyük kısmını memleketin işlerine hasretmiş kimseler olarak, Fuad ve ben size hareketlerimizi izah ve düşüncelerimizi ifade etmek, İmparatorluğu ne hâlde bulduğumuz ve nasıl bırakmakta olduğumuzu anlatmak istiyor, böylece yerine getirmemiz gereken son vazifemizi de ifa etmiş oluyoruz. İdareyi ele aldığımızda, İmparatorluk çöküşün eşiğine varmıştı. Biz en uygun siyasetleri izlediğimize, Devlet-i Âliyye'nin geleceğinin de bu siyasetlerin kabul ya da reddine bağlı olduğuna var gücümüzle inanmaya devam ediyoruz.

(Osmanlı-Türk reform geleneğinin büyük ustaları Âlî ve Fuad Paşaların Sultan Abdülaziz'e sundukları "Siyasi Vasiyetname"nin giriş paragrafı. Kasım, 1861)

Tarih Portalı adlı sitede Üçüncü Selim'in ağzından kurgusal fakat epey de açıklayıcı mahiyette aşağıdaki mektup yayınlanmıştı:

"Evlâdlarım,

Başa geldiğim zaman, medreselerdeki müderrislerin; mahkemelerdeki kadıların ve devlet memurlarının 'silsile' denilen bir metotla yükselme imkânı vardı. Yani hiçbir bilimsel çalışma yapmadan, meslekî olarak gelişmeden, sadece tekkeyi bekleyerek yükseliyorlardı… Oysa ben dünyada Fransız İhtilâli ile doruğa çıkan değişimin önüne çıkan her şeyi silip süpürdüğünü ve bir dizi reform gerçekleştirmezse Osmanlı'nın da sonunun geleceğini görüyordum. Hayalim 'Müslüman ve Avrupalı bir ülke' olabilmekti… Umarım bu sefer siz galip gelirsiniz ve AB üyesi olduğunuz gün, bu garplılaşma şehidi dedenizi de şöyle bir hatırlarsınız. Ama unutmayın, işiniz hayli güç ve çetindir!"

Türkiye'nin tarihi, kendisini zorlaması gerekirken bundan kaçındığı, ihtiyaç duyduğu yeni bakış açılarını ve ileri hamleleri oluştur-

III.
GÖRÜNÜM

Bütün düşünceleri gitmeden evvel söyleyebilsem!
Türkiye beni yedin!
Belki onun için senden istediğim gibi bahsetmiyorum.
İstemem gerektiği gibi…
Ahmet Hamdi Tanpınar, 21 Ağustos 1961, Günlükler

Dış politikada inandırıcılık, ortaya konulan iddianın tüm disiplin, beceri ve çözümsel aşamalarının üzerimizde taşınabilmesini gerektirir. Sağlam bir arka plan, doğru cesaret yaratır ve istikamet kazandırır. Zaman içinde doğru yönde yol alındığını, çağdaşlığın kriterlerinden ayrılınmadığını bilmek, devlete de halka da sükûnet, ağırbaşlılık ve soğukkanlılık sağlar. Memleketin özgül ağırlıkları bu zemin üzerinde güçlendirilir, her şey pekiştirilerek yeni mesafeler alınır, hep kritik yoğunluklara; yeni sıçramalara izin veren birikim ve gelişmişlik düzeylerine ulaşılmaya, bu noktalardan da yeni kritik yoğunluklar yaratılmasına girişilir.

Yüzeysel ve aldatıcı olmayan, sağlam bir özgüveni dışarıya taşımak, daha yukarılara doğru ivmeler yakalamak zorundayız. Dış politikada başarı kriterleri doğru belirlenmezse, gerçek anlamda bir ivmeden bahsedilemez. Hâlbuki, *momentum,* dış politikada da performans, yani değişimden fazla dönüşüm yaratmak hedefini izlemelidir. Kendi başına buyruk ivmelerin heyecanına kapılıp gidildikçe, ana hedefler kaybedilir, hatta ne yapılmakta olduğu dahi anlaşılmaz hâle gelir. Neticede memleketin prestiji büyük yaralar alır, dünyayı kavrama çapı ve kapasiteleri hakkında soru işaretleri doğar. Büyük ve evrensel kültüre sahip olmayanlar ne kadar basit zıddiyetler arasında mukayeseler yaparak kendilerine göre bazı fikirler üretirlerse üretsinler, prestij sahibi olmak, netice itibarıyla dünyada yalnız olmamak demektir.

Dış politikada ne yapıldığı, nasıl kavramsallaştırılıp hangi temaların öne çıkarıldığı, bunların pratiğe hangi üslûpla sevk edildiği, neti-

IV.
BÜYÜK STRATEJİ VE REEL POLİTİK

Tarih kitaplarının bir başı bir de sonu vardır.
Fakat anlattıkları hikâyeler devam eder.
R.G. Collingwood

Dış politika bugünden daha gerilere giden hikâyelerin toplamı olduğu için daha derinlerden kavranması gereken bir hareket sahasıdır. Güncel olgular kadar tarihin akışı içinde cereyan eden olaylar da ancak büyük strateji sahibi olunduğunda doğru anlamlandırılabilir, bugünle ilişkileri kurulabilir. Belirli güç ve birikimleri haiz, gelecek tasarımı olan her devlet, bir büyük stratejiye sahip olmak zorundadır. Büyük strateji, ülkenin geleceği üzerinde derinlemesine düşünmek, onu yüksekte tutmak ümidini sistematize etmek gayreti, dünyada hangi yerde olunmak istendiği ve bunun nasıl sağlanacağı üzerinde çok yönlü düşünmektir. Büyük resim üstünkörü bir bakışla değil, her şeyin üstüne konulan bir hedefler noktasından, bir aciliyet anlayışından hareket edildiğinde görülebilir, ancak bu şekilde orta ve uzun vade hakkında mantıkî ve gerçekçi fikirler ortaya konulabilir. Strateji yoksunluğunda istikrar ve güç oluşturulamaz, derbederlik başlar, tüm meseleler birbiriyle karıştırılır.

Her ülke büyük strateji izlemekle mükellef değildir, yani kendisine böyle bir söz vermesine ihtiyaç yoktur. Bazıları için bulunduğu coğrafya, bazıları için sahip olduğu ölçekler, bazıları içinse tarihleri büyük strateji izlemelerini anlamlı kılmaz. Türkiye'nin özel durumunda, meselenin esası bir memleket ve ülke olmaktan öte, bir güç olarak kendini ifade edebilmek, güç çarpanlarını yaratmak ve uluslararası arenada geçerli formülasyonları dünya önüne sürebilmek olmaya devam ediyor. Bu da ancak kuvvetli bir strateji kültürüne sahip olarak, doğru açıların görülmesiyle sağlanabilir. Aksi takdirde, Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada, ülkenin geleceği yaralı tepkilerin doğuracağı şekilsizliklerin kaprisine terk edilmiş olur.

V.
TÜRKİYE ÜZERİNE YÜKLENEN DIŞ POLİTİKA PARADİGMASI

Her tedbir emniyetten gelir!

Son yıllarda Türkiye'nin aklına çok sayıda kötü fikir geldi ve bunlar hayata da geçirildi. Bu tür bir kötü fikir, Cumhuriyet'in esasları olarak bilinen her şeyin Cumhuriyet'in önünü kapattığını, dolayısıyla bunların terk edilmeleri vaktinin geldiğini söylemekteydi. Büyük strateji anlayışı açısından en talihsiz bir gelişme, ancak temel ve kurucu ilkeler üzerinde yaşanan derin ayrışmalar olabilirdi. Türkiye'nin başına tam da bu gelmiş, Türkiye'nin her yerde Batı'yı hasım olarak gördüğü inancını yaratması, içine girdiğimiz menfi çerçeveyi daha da daraltmıştır. Öyle bir söylem öne çıkartılmış bulunuyor ki "Batı" denilince ancak Türkiye'ye karşı ardı ardına kurulan büyük bir komplo merkezi akla gelir olmuş, ülkedeki geniş kesimler aslında sadece Batı'ya değil, dış dünyaya karşı da derin bir güvensizliğe itilmiştir. Batı'ya duyulan güvensizlik derinleştikçe, Rusya, Çin yahut Orta Doğu'ya daha fazla güven duyulmaya başlanmış olmadığına göre, Türkiye dışarıdaki yalnızlığını kendi kendine yaratmıştır demek gerekir. Bu uzaklaşma ve her boyutta uzağa düşme sürecinde, dünyanın böylesine bir noktasındaki Türkiye, Batı'nın olumlu taraflarını ve gücünün gerçek kaynaklarını oluşturan demokrasi, insan hakları, hukuk devleti gibi değerlerden kendi yüksek çıkarları yönünde yarar sağlayabilecekken, çatışmacı bir hâletiruhiye ortaya çıkmıştır.

1514'de bugün İran sınırları içinde kalan bir ovada cereyan etmiş Çaldıran'a kadar gitmek gerekli değil. Osmanlı-Türk tarihinin ana akışı Avrupa yönünde olmuştur. Tüm belirleyici olguların hangi coğrafyada, kimlerle birlikte ve kimlere karşı cereyan ettiği bellidir: Avrupa'da ya Avrupalılarla birlikte başka Avrupalılara karşı ya da tek başımıza Avrupalılara karşı! Jeostrateji; güç politikaları ve reel politi-

VI.
AVRUPA'YLA İLİŞKİLERİN ANA MANTIK VE ÇERÇEVESİ

İstanbul dünya egemenliği demektir!
Napolyon'un Çar Birinci Alexandre'a cevabı, Tilsit 1807

Sakson ordularına karşı Norman-Fransız zaferiyle sonuçlanan ve İngiliz tarihinin oluşumunu baştan aşağı etkilemiş Hastings Muharebesi 1066'da Türklere Bizans cihetinde Avrupa yöneliminin önünü açan Malazgirt Muharebesi ise 1071'de vuku bulmuştur. Avrupa'nın erken oluşum döneminde de kıtada mevcuttuk.

Osmanlıların aslî ilgisi ve stratejileri dünyaya gelişlerinden itibaren Batı yönünde olmuş, Osmanlılar İstanbul'un fethinden de önce Avrupa topraklarına ayak basmışlardır. Osmanlıların büyük güç olma yoluna girmeleri, Osman'ın Bursa'yı Bizans'tan alması, oğlu Orhan'ın da bu şehri kuzeybatı Anadolu'daki en önemli yerleşim merkezine dönüştürmesiyle başlar. 1350 yılında, Bizans'ta bir iç savaş sürmektedir. Bizans İmparatoru, 10,000 Osmanlı askerinin Boğaz'dan geçerek Avrupa'ya ayak basmalarını sağlamaları için Cenevizlilere para öder. Amacı, güçlü Osmanlı ordusunun karışıklıkları bastırmak için kendisine yardımcı olmasıdır. Sadece Bizans'ın talepleri değil, Osmanlı diplomasisi de Avrupa'ya geçişte etkili olmuştur. 1352 Boğazlar Savaşı'nda Venedik ve Ceneviz karşı karşıya gelmişken, Orhan Bey Cenevizlileri desteklemiş, donanmaları için erzak yetiştirmiş, aynı yıl da Cenevizlilere ilk kapitülasyonları da tanımıştır. Orhan'ın Rumeli'deki arazileri elinde tutabilmesi de Cenevizlilerle ittifakıyla mümkün olmuş, Süleyman Paşa, 1352'de Trakya'ya ilk seferinde Ceneviz gemileriyle 3000 askeri Gelibolu Yarımadası'na çıkartarak Bolayır'ı fethetmiştir. 1389'da ise Osmanlıların Balkanlar'da yerleşmesinde bir dönüm noktası olan Kosova Muharebesi vardır. Osmanlı İmparatorluğu evvela Balkanlar'da kurulmuş, bilahare Karadeniz, Ege, Anado-

VII.
OSMANLI TARİHİNİN EVRELERİ

Muasır medeniyet hedefi, aynı zamanda güç dengelerine geri dönüş anlamını taşır.
Türk aydını bu yüzdendir ki misyonu olan bir aydın olmaya devam ediyor.
Bu bağlantı ve düğüm noktası teşhis edilip, değeri anlaşılmadıkça,
üzerinde pek fazla söz söylenmesine izin vermeyecek yüzeysellik
üstte durmaya devam edecek, bedel ödetecektir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dehası, Avrupa kıtasını aktif bir jeostrateji alanı hâline getirmek olmuştur. Osmanlıları sonlandıran da geçmişteki jeostratejik hamlelerinin ardında yatan mantık ve bunun derin anlamlarını unutmaları, kendileri için aslî ve esaslı olanı muhafaza etmeleri gerekirken, tarihin önlerinden akıp geçmesi karşısında zamanında müdahaleci bir zihniyet ortaya koymamaları olmuştur. Çok şey bu noktalarda toplanır, çok şey bu noktanın kavranılmış olmasına bağlıdır. Türkiye'de son dönemlerde iyiden iyiye ortaya çıkan jeostratejik düşüncedeki büyük zafiyetin temelinde de bu kavrayış eksikliğinin tekrar baş göstermiş olması yatmaktadır. Güç siyasetlerinin her kritik anda öne fırlamasına neden olan bu ana çerçeve, tarihin akışı ve coğrafya gibi temel parametrelerde meydana gelen değişimlerden oluşur, belirli güçlerin sahibi olan her uluslararası aktörü içine çeker.

Avrupa siyasetinin içinden geçtiği değişik evreler, dolayısıyla hangi evrede hangi mukabelenin geliştirilmek zorunda kalındığı, neyin reel politik cevabı teşkil ettiği, neyin etmediği sualleri göz önünde tutulmaksızın karşımızdaki meselelerin derinliğini kavramak olanağı yoktur. Burada Osmanlı İmparatorluğu'nun evriminde birincil derecede etkili olmuş Fransa, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu (Habsburg) ve Çarlık Rusya'sıyla ilişkilerinin siyasi yönleri reel politik anlayış dahilinde ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Şüphesiz, İngiltere'yle ilişkiler de Osmanlılar üzerinde son derece etkili olmuş-

SON SÖZ

Yaşadığımız konakta çıkan büyük yangında maddi, manevi ne kadar çok şeyi, nasıl büyük acılar içinde kaybettik! Her din ve milletten insanla birlikte yaşadıklarımızı, hepimizin çocuklarını, genç nesillerimizi yitirdik, gülümsemelerine hasret kaldık. Herkese haysiyetlerinin teslim edilmesi, Şark'ı nihayet ebedî huzura kavuşturacaktır. Konağımız, sunduğu bütün açılımlarla aynı semtte duruyor. Yangının büyüklüğüne rağmen, çok şey de yerli yerinde…

Ülkemiz büyük ve çok özel bir istikbalin sahibidir. Türkiye, yüksek menfaatler söz konusu olmadıkça, bir daha ateşin yanına yaklaşamaz; teni korkar… Bu yüzdendir ki Türkiye revizyonist hareket etmeye ihtiyaç duymayan, doygun ve kendisine yeten, başkalarına da vereceği şeyler olan bir ülkedir. Elbette ki gerçek ihtiyaç gözden geçirmek değil, kazanımlarını topluma yaymak ve dikey derinliklere ulaşmaktır. Kendimiz için daha ne kadar çok şey yapma şansına sahibiz! Türkiye'nin gerçekten istemesi, yeni bir arzuyla yanıp tutuşması gereken her şey de bu noktada toplanır. Bugün de radikal olabilecek hiçbir söylem ve hareket tarzına yönelemeyiz. Demokrasi içinde halledemeyeceğimiz, çözüm yollarına sokamayacağımız hiçbir meselemiz de yoktur. Lakin Türkiye, bir kültür Cumhuriyeti olmak iddiasından da vazgeçmiş, durup dururken bu idealden kendisini uzak tutmaya başlamış olduğu içindir ki dünyayı da bilinçli şekilde izleme ve anlama, dünyaya kendine yakışan tarzda açılma ve onu etkileme kapasitesini yitirme noktasına gelmiştir. Bu hâlimizin bir izdüşümü olarak, kendi başlarına pasif konumlanmalar olan vatanseverlik ya da yurtseverliğin aktive edilmiş, "perver" niteliği kazandırılmış "vatanperverlik"ten, patriyotizmden uzak düşülmüştür. Bu esasen hiç de gerekli değildi, zira vatanperverane davranışın sağ tarafı da vardır, sol tarafı da…

Türkiye'nin başına gelen çok şey, iç politik nedenlere dayandırılmaya kalkışılmasıyla, dolayısıyla reel politiğin dışına düşen ve rabıta noktaları yanlış kurgulanmış bir dış politika anlayışının ısrarla sür-